

Pär Stenbäck - Kriser och katastrofer

Pär Stenbäcks memoarbok *Kriser och katastrofer* ger in intressant inblick i det politiska livet i 1970- och 1980-talets Finland. Han lyckas också skriva intressant och levande om utmaningarna i att leda stora finländska och internationella organisationer, och boken kan också läsas som en "framtidsskrift" - som inspiration för unga att engagera sig i samhällsfrågor.

TEXT: RABBE SANDELIN

DEL TVÅ AV PÄR STENBÄCKS memoarer är en helt annorlunda bok än del ett, *När världen öppnade sig*. Det mest uppenbara är skillnaden i omfång; del två innefattar över 600 sidor, medan del ett, som behandlade uppväxttiden, är 180 sidor.

Strängt taget kunde del ett ha utgjort inledningen till ett enda sammansatt verk, men indelningen i två böcker är en bra idé, även bortsett från att en enda volym på närmare 800 sidor fysiskt skulle vara svår att handskas med. Uppdelningen i två verk betonar nämligen på ett påtagligt sätt de formativa årens betydelse för hur en arbetskarriär och ett vuxenliv utvecklas. Samtidigt ställs även de två perioderna i rätt proportion; yrkes- och arbetskarriären är ju ändå den som slutligt definierar den vi blir; både ur vår egen synvinkel och med tanke på den "story" som medier och omgivningen väver ihop.

I Stenbäcks nyaste bok kan man skönja tre helheter: den politiska karriären, karriären på synliga organisationsposter både internationellt och i hemlandet, och till sist arbetet inom olika hjälp- och samarbetsorganisationer (som visserligen startat jämsides med de två första helheterna). Han gör en intressant observation vid övergången från politikerlivet till organisationerna, och observationen ger också svar till dem som i tiderna (el-

ler fortfarande) undrar varför det hela skedde: *"Den som sysslar med politik alltför länge botas av skador på psyket, en avtrubning i förhållandet till medmänniskorna. Man börjar se sin omgivning, de människor man möter, ur nyttosynpunkt: Kan jag ha nytta av dem i mitt politiska värv? Man bemätrar dem som presumtiva anhängare eller väljare och anpassar kanske sina åsikter till det man tror de skall gilla. Man blir helt enkelt en homo politicus, en politisk varelse som tolkar alla händelser omkring sig i politiska termer."*

Levande beskrivningar

Pär Stenbäcks penna flyter ledigt och okonstlat vilket gör läsningen intressant. Berättelsen följer inte en strikt kronologi, utan längre helheter gällande olika skeden i politiken eller på en viss arbetsplats beskrivs i sin helhet innan man går vidare. Det greppet är säkert och stör inte tidsuppfattningen för läsaren. Stenbäck varvar dessutom sin beskrivning av hårda politiska skeenden och intriger i organisationslivet med anekdoter om de människor han träffat i karriären. Personbeskrivningarna är lika humoristiska och trevliga som de är ärliga och rättframma. Med en lång arbets- och livserfarenhet i ryggen har Stenbäck också lärt sig att även de svåraste motståndare kan ha motiv för sina handlingar, och han belyser

även dem.

I en karriär som Stenbäcks, inbegripande partiordförandeskap, riksdagsmannaskap, ministerskap, och olika höga poster i organisationsvärlden, är det ofrånkomligt att persongalleriet blir stort. Stenbäck har ändå lyckats med konststycket att inte tynga ner texten med enbart namnuppräknande, alla beskrivna människor får tillräckligt med kött på benen för att kännas levande. Bildmaterialet känns även nytt och fräscht.

Läsvärd även om man inte är politiskt intresserad

Av en läsare som tar en politisk memoarbok i hand krävs ett visst intresse för politiska händelser och deras bakgrund, kanske också en nyfikenhet på "vad som egentligen skedde" när det gäller vissa händelser som inte hittills behandlats i detalj i memoarlitteraturen. Pär Stenbäck levererar här, och några av de verkliga avslöjandena har redan rapporterats i pressen.

Det skulle ändå vara fel att påstå att ett politiskt intresse skulle vara en förutsättning för att läsa boken. Den stora behållningen av Stenbäcks bok kommer nämligen från helhetsbilden han målar upp, som jag skulle vilja sammanfatta så här: det är bra med organisationer och strukturer, men utan människor som har vilja

att göra något, och verkligen gör något, händer ingenting.

Det är också mot bakgrunden av detta man kan besvara frågan om hur en enda person kan ha varit så aktiv på så många olika håll, och på så synliga poster som Stenbäck. Pär Stenbäck besvarar inte frågan själv, annat än i hänvisningar till sin formativa period på 60-talet. Han förfaller heller aldrig till självskryt, men läsaren kan enkelt dra slutsatsen: för den som är ambitiös, som har ett starkt intresse för något, och som satsar tid och energi på det, börjar det också hända saker.

Blåsiga poster och spekulationer i media

En annan stor behållning av boken är Stenbäcks beskrivningar av karriären efter det politiska livet: Röda korset i Finland, Internationella Röda Kors- och Röda Halvmåne-förbundet i Geneve, Nordiska Ministerrådet och Kulturfonden. Stenbäcks frustration är stor över det politiska spel och de intriger som försiggår bakom kulisserna även inom "opolitiska" organisationer som Röda korset – ett problem som accentueras då många regioner, länder och kontinenter är representerade. En chef kan inte enbart fatta rationella beslut – många idéer och förslag underställs en "politisk prövning" av det ena eller andra slaget.

Stenbäcks text är egentligen en mycket mänsklig beskrivning av oss alla: vi kan vara engagerade i samma sak men av olika motiv, och ambitionerna som driver oss framåt kan också leda till krockar som kan ha precis lika brokiga bakgrundsfaktorer. Sällan är en människa "totalt miss-

CHARLOTTA BUCHT

lyckad", och en person i beslutande ställning har en skyldighet både mot sin organisation och mot sina underlydande att hitta de vettigaste arbetsuppgifterna för alla inblandade.

Slutet av boken handlar om Pär Stenbäcks arbete i olika hjälp- och biståndsorganisationer, som fått större tyngd efter avslutade sejourer på synliga och vindpinade poster i hemlandet och internationellt. En viss irritation kan skönjas gällande mediabevakningen av denna övergång (liksom vid övergången från politiken till organisationslivet). Stenbäck påpekar helt riktigt att det inte är han själv, utan media som underblåst spekulationerna kring vilken post som nu kan tänkas vara vikt för honom. För media tycks det inte vara tillräckligt intressant att skriva om ett kall, eller en vilja att ta sig an något annat än den nisch man redan placerats i; personspekulationer och stormar i ankdammar tycks vara mer brännbart stoff. Stenbäcks frustration är därför berättigad och får ett allmänvärde: onödiga och felaktiga spekulationer gör det svårt att nå positioner där man fortfarande kunde ha något att bidra med; välgrundade ambitioner skjuts ner i samma veva.

Ingen bitter avräkning

Memoarboken är ändå ingen bitter avräkning eller en självglorifierande upprättelse som så många andra memoarer – då man läser Pär Stenbäcks bok får man en genuin känsla av att han till absolut största delen av tiden njutit av sitt arbete. Och det är ju precis så arbete på riktigt borde var: det borde inte kännas som "arbete", utan som det man just då vill göra. Och

som han själv lugnt sammanfattar de tio åren efter hemkomsten från Geneve och Köpenhamn: "Om man inte har ett regelrätt heltidsjobb, då har man inte heller någon pensionsålder. Man fortsätter med sina uppdrag så länge de känns meningsfulla och så länge man är efterfrågad. Tids nog tröttnar man själv eller uppdragsgivarna på en."

Framtiden för svenskan i Finland

I slutet av den svenska utgåvan finns en efterskrift där Stenbäck tar ställning till svenskans framtid i Finland i ljuset av de senaste årens utveckling och upplevda motgångar speciellt i det offentliga. Han retirerar när det gäller hans förslag från 2003 om en ny minoritetsställning för de svenskspråkiga ("det är redan för sent för det"), och kommer med några förslag med avstamp i att finlandssvenskarna alltid borde ha strategiska planer i beredskap och agera aktivt med tanke på framtiden. När det t.ex. gäller den konstgjorda motsättning som på vissa håll underblåses mellan invandrare och svenskspråkigas rättigheter har Stenbäck ett nytt, bra förslag: satsa på att försöka integrera skolorna av ryska invandrare i den svenska gemenskapen. Svenskan som språk är be- →

tydligt lättare för ryskatalande än vad finskan är.

Stenbäck efterlyser också en högre profil och ett större samhällsintresse bland finlandssvenskarna överlag: *"När 150 deltagare ställer upp på ett seminarium kring biståndspolitik finns det kanske en eller två svenskspråkiga bland dem. Finlandssvenskarna finns inte längre vid frontlinjerna för samhällsutvecklingen."*

Undantagen bekräftar visserligen regeln, säger Stenbäck, *"men något har hänt som jag inte förmår överskåda i sin helhet."*

Enligt Stenbäck har vi kanske blivit för blyga – eller så har vi inte det självförtroende som behövs på den nationella scenen. Eller kanske vi tycker att våra egna bastioner (fonderna) är så starka att vi helt enkelt är "oss selv nok"?

Enligt Stenbäck måste därför en stor del av vår framtidsstrategi stöda avantgardism, förnyelse och experimentlusta. De etablerade, gamla strukturerna mår bra även om de med jämna mellanrum hotas av samhällsutvecklingen – det gäller därför att identifiera områden där den svenska insatsen just nu är minimal eller obefintlig.

När det gäller SFP ser Stenbäck en stor chans som måste tas: det finns just nu inget liberalt alternativ på finskt håll.

"Det behövs mindre självgodhet och färre förutbestämda åsikter om vad som verkligen är betydelsefullt för framtiden [...] endast vår egen oförmåga kan göra kampen för framtiden resultatlös."

Med de kloka orden avslutar Pär Stenbäck sin intressanta och inspirerande bok.